

УДК 37.091.12 : 373.3

Імідж-портрет учителя початкової школи: візуалізація професійних вимог та соціальних очікувань

Тетяна ДОВГА,

кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти

За висловом видатного американського соціолога Нейла Джозефа Смелзера, саме соціальні очікування визначають наші соціальні ролі. Соціальні очікування виявляються подвійно: як право людини очікувати певної поведінки від інших і як обов'язок поводитися відповідно до очікувань соціуму. Поведінка людини, яка має певне положення в суспільстві, повинна відповідати встановленим вимогам. Зокрема, соціальний статус учителя передбачає дотримання класичного стилю в одязі, ведення здорового способу життя, володіння педагогічною майстерністю, наявність професійно значущих якостей особистості тощо.

Удосконалення професійного образу педагога потребує застосування сучасних підходів до його творення в умовах вищого навчального закладу. Формування особистісно-професійного іміджу майбутнього вчителя початкової школи – шлях до успішного професійного становлення, засіб розширення можливостей для самореалізації та самоутвердження, запорука затребуваності молодого фахівця на ринку освітніх послуг. З огляду на актуальність означеної проблеми, постала необхідність у розробленні імідж-портрета вчителя початкової школи.

Портрет (франц. *portrait*, від «*trait pro trait*» – риса в рису, якомога точніше) – зображення чи опис людини (або групи людей); один із жанрів (чи окремий твір) образотворчого мистецтва або літератури, який змальовує індивідуальні риси конкретної людини. Разом із зовнішньою схожістю портрет відтворює внутрішній світ зображуваної людини, повідомляє про її соціальний статус та належність до сучасності, і, водночас, створює типовий образ представника народу, класу, епохи.

Видатний культуролог та мистецтвознавець Д. С. Ліхачов у своїх міркуваннях про портретний живопис зауважував, що портрет розглядають тільки за тим, «схожий» він чи «не схожий» на оригінал. Ученого цікавило питання: «... що ж потрібно в портреті, щоб він був твором мистецтва, крім простої схожості? По-перше, сама схожість може бути різної глибини проникнення в духовну сутність людини.

<...> Від такої «внутрішньої схожості» багато що залежить у тому, щоб портрет чи фотографія стали творами мистецтва. Але справа ще й у іншій красі: в красі кольору, ліній, композиції» [7, с. 142].

З часом, на зміну образотворчим засобам створення портрета, до яких традиційно належать живопис, графіка, гравюра, скульптура, фотографія, прийшло слово. Так виник вербальний (словесний, мовний) портрет, яким нині широко послуговуються лінгвістика, літературознавство, журналістика, публіцистика.

До портретного жанру у філології та журналістиці свого часу долучились І. Архипов, Ю. Бабій, В. Барахов, Т. Беневоленська, М. Жинкін, В. Здоровега, О. Малетіна, С. Михіда, О. Нечаєва, В. Різун, Т. Сотникова та ін.

Зокрема, *літературний портрет* – це один із засобів художньої характеристики, яка полягає в тому, що письменник розкриває типовий характер своїх героїв і висловлює своє ідейне ставлення до них шляхом зображення зовнішності героїв: фігури, обличчя, одягу, рухів, жестів і манер. Це може бути портрет-опис (портрет-характеристика) героя літературного твору або літературний портрет письменника (словесний, психологічний, біографічний, художній, творчий, духовний, автопортрет тощо) [3].

Мовний (лексичний) портрет – це засіб дослідження мовної особистості, що охоплює індивідуальні характеристики мовлення та мовленнєвої

поведінки людини. На думку О.Малетіної, це «мовленнєве втілення образу». Портретна журналістика має в своєму арсеналі портрет-есе, портрет-штрих, портретний начерк, портретну замальовку, портретне інтерв'ю. Словесний портрет є незамінним інструментом у криміналістиці (фоторобот розшукуваного), психіатрії (клінічна картина хвороби), а також слугує документальним підтвердженням професійного зростання (портфоліо) та підставою для прийому на роботу (резюме).

Завдяки міждисциплінарним дослідженням до наукового обігу ввійшли та міцно ствердилися терміни, які значно розширили межі традиційного вживання феномена «портрет», надали йому нового звучання. Приміром, суспільно-політичні науки (історія, політологія, культурологія, психологія, соціологія) теж збагатили свій тезаурус терміном «портрет» у поєднанні з такими характеристиками, як: історичний, культурологічний, політичний, психологічний, соціологічний, демографічний тощо.

У межах портретного жанру триває внутрішня диференціація. Зокрема, культурологічний портрет має в своєму підпорядкуванні культурно-історичний, культурно-духовний, культурно-антропологічний, культурно-національний портрети, при цьому вони не лише уособлюють образи відомих діячів культури і мистецтва, а й відтворюють культурні особливості регіону, країни, нації, епохи. Політичний (історично-політичний, суспільно-політичний) портрет асоціюється, насамперед, з постатями видатних державних діячів чи політичних лідерів (*персональний портрет*), але може передавати узагальнений образ представника певної соціальної групи, характер суспільного ладу, політичного устрою (*типовий портрет*).

На завершення стислого огляду видового розмаїття досліджуваного поняття додамо таке: основу будь-якого портрета становить відтворення зовнішніх характеристик (*зовнішній портрет*) та пов'язаних із ними внутрішніх особливостей (*внутрішній портрет*). Наслідком органічності цього поєднання і є зображення об'єкта, що існує в теперішньому чи існував у минулому (*реальний портрет*), або образ бажаного, того, що відповідає індивідуальним або суспільним очікуванням, але, на жаль, не завжди стає таким (*ідеальний портрет*).

Очевидно, що коли йдеться про портретування особистості, то недостатньо лише відтворення зовнішньої схожості, вкрай важливим є проникнення у внутрішній світ, аналіз особистісних та професійних якостей, психічних властивостей, духовних цінностей тощо. І тут на допомогу залучають людинознавчі науки – психологію, соціологію, іміджологію, соціальну та професійну педагогіку, чий науковий інструментарій цілеспрямовано працює на створення цілісного образу сучасної людини як особистості і професіонала.

Психологічний портрет – це якісна текстова інтерпретація характерних рис людини. Вона містить опис внутрішнього складу особистості і може

припустити варіанти поведінки людини в певних обставинах. Особистість людини, її внутрішні якості й особливості характеру впливають на вибір професії, ставлення до роботи й колег, особистісну та професійну успішність. Психологічний портрет особистості охоплює такі основні властивості: темперамент, характер, здібності, інтелект, почуття, емоції. Додатковими психологічними характеристиками є спрямованість, самосвідомість, вольові якості, самооцінка, комунікабельність та інші індивідуальні особливості людини. Для їхнього визначення широко застосовують методи психодіагностичного дослідження.

Соціальний портрет – характеристика типового представника певної соціальної групи, з притаманним їй громадянським темпераментом, професійною майстерністю. У соціальному портреті акцентують увагу на суспільних рисах особистості, показують людину як носія громадських відносин, представника широкого загалу. Соціальне портретування спирається на цифри і факти, результати спостережень та соціологічних досліджень.

Останнім часом у міждисциплінарному науковому полі актуалізувалося поняття «*професійний портрет*», яке розуміють як типову характеристику представників певної професії (соціального працівника, практичного психолога, економіста, підприємця, журналіста, педагога тощо) та опис умов професійної діяльності.

Основу професійного портрета становить професіограма – опис особливостей певної професії. Професіограма складається на основі аналізу змісту професійної діяльності і містить загальну характеристику професії та вимоги, що ставлять до працівників. Головною частиною професіограми є психограма (термін німецького психолога В. Штерна), що охоплює повний опис власне психологічних характеристик та професійно важливих особистісних якостей спеціаліста. Наприклад, психограма особистості успішного професіонала обов'язково включає якості, що є передумовами професійної успішності. При цьому йдеться не лише про конкретну особистість (певну людину), а й про типовий портрет ефективного фахівця.

Професіограма вчителя – це перелік вимог до його особистості, здібностей, майстерності та психолого-фізичних можливостей. Учитель повинен відзначитися хорошим здоров'ям, постійно піклуватися про свою фізичну форму. Професійно необхідними для вчителя є розвинені педагогічні здібності: дидактичні, академічні, гностичні, конструктивні, перцептивні, мовні, комунікативні, експресивні, організаторські, сугестивні, прогностичні, а також педагогічна спостережливність та педагогічна рефлексія. До професійно значущих рис учителя належать *домінантні* (гуманність, громадянська відповідальність, соціальна активність, справжня інтелігентність, правдивість, справедливність, порядність, чесність, гідність, працьовитість, самовідданість тощо) та *периферійні якості*: привітність, почуття гумору,

артистизм, мудрість (наявність життєвого досвіду), зовнішня привабливість, авторитетність. Різноманітність їхнього поєднання визначає індивідуальний стиль діяльності вчителя.

У зв'язку з тим, що поняття «професіограма», «професійний портрет» є близькими до поняття «імідж-портрет», доцільно розкрити деякі підходи до тлумачення поняття «імідж».

Імідж (від лат. *image* – образ, статуя (ідол), метафора, ікона) у багатьох джерелах тлумачать як «цілеспрямовано сформований образ», «емоційно забарвлений образ, що склався в масовій свідомості та має характер стереотипу», «набір певних якостей людини, котрі асоціюються з її індивідуальністю». Вважають, що імідж визначає роль кожного в структурі громадських міжособистісних і професійних відносин.

У професійному середовищі – це образ, що розуміють як сукупність не лише «матеріальних» («видимих») характеристик об'єкта, а й «ідеальних» («невидимих») його характеристик [10, с. 76–77].

Імідж, як соціально-педагогічне явище, є предметом спеціального вивчення у працях таких учених, як Н. Барна, О. Бекетова, С. Болсун, В. Бондаренко, О. Горовенко, В. Горчакова, В. Ісаченко, А. Калюжний, О. Капустюк, І. Ніколаеску, А. Панасюк, О. Перелигіна, Ж. Попова, І. Размолодчикова, І. Симонова, Т. Скрипаченко, М. Сперанська-Скарга, Н. Тарасенко, В. Черепанова, В. Шепель, С. Яндарова та ін. В основному, завдяки їхнім зусиллям, дослідники почали послуговуватися поняттями «іміджеві характеристики», «іміджевий профіль», «імідж-портрет».

Поняття «імідж-портрет» ще не стало широко вживаним у науковій лексиці – вчені ставляться до цього достатньо помірковано. Правомірність його використання є до певної міри сумнівною, адже в переліку значень слова «імідж», свого часу запропонованих латинянами, можна зустріти як слова, що за змістом нагадують «портрет» – *образ, відбиток, вигляд, схожість, подоба, репродукція, картина*, так і саме слово *портрет* (курсив наш. – Т.Д.) [9]. Очевидно, що термін «портрет-портрет» уживати не варто, але від терміна «імідж-портрет» відмовлятися сенсу немає, адже на його користь існують переконливі аргументи. Спробуємо віднайти їх, прикладом, у царині мистецтва та психологічної науки.

Дослідниця В. Горчакова зазначає, що імідж як художній образ «провокує діалог художника і глядача, письменника і читача, музиканта і слухача, журналіста-ведучого і телеглядача» [6], і цим самим підтверджується його приналежність до мистецтва. У дослідженнях О. Перелигіної [8] та І. Симонової [9] «Я-концепція» розглядається як складник та чинник формування продуктивного іміджу.

Поняття «Я-концепції» завдячує своїм існуванням психологічним концепціям розвитку особистості, зокрема, психоаналітичній концепції З. Фрейда, психосоціальної концепції Е. Еріксона, концепції розвитку самосвідомості Р. Бернса.

Відомо, що «Я-концепція» (англ. *one's self-concept*, або *self-construction*) – це динамічна система уявлень людини про саму себе, що охоплює усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних, природних властивостей та самооцінювання.

Водночас «Я-концепція» – цілісний, хоча й не позбавлений внутрішніх суперечностей, образ власного «Я», що є установкою щодо самого себе. Він охоплює компоненти: *когнітивний* – образ своїх якостей, здібностей, зовнішності, соціальної значущості тощо; *емоційний* – самоповага, самоприниження тощо; *оцінно-вольовий* – прагнення підвищити самооцінку, завоювати повагу тощо. За своїм змістом «Я-концепція» може бути позитивною, негативною, амбівалентною. Зокрема, когнітивний компонент «Я-концепції», що дістав назву «образ Я», або «Я-образ», виступає як відображення якостей, здібностей, зовнішності, соціальної значущості особистості [1].

Різновидом «Я-концепції» є професійна «Я-концепція», яку розуміють як сукупність уявлень особистості про себе як професіонала. Професійна Я-концепція стимулює особистість до професійного розвитку та самовдосконалення, відповідає за відсутність внутрішніх конфліктів, забезпечує стан внутрішньої гармонії і, як наслідок, відчуття успішності в професії та кар'єрі.

Зазначимо, що «Я-образ» перекладається англійською як «self-image», що буквально означає «самоімідж». Поняття «самоімідж» тлумачать як візуальну, зовнішню привабливість особистості, досягнуту нею в результаті цілеспрямованих зусиль. Не всі люди від природи мають ідеальні зовнішні дані, але, зазвичай, більшість набуває такої привабливості за рахунок високого професіоналізму, загальної культури, управління поведінкою, вміння одягатися, стежити за собою, дотримуватися здорового способу життя, самовдосконалюватися. За бажанням людини чи незалежно від нього, але самоімідж обов'язково впливає на інших, без нього неможливо досягти значних успіхів у будь-якій сфері діяльності.

У своєму намаганні знайти аргументи на користь поняття «імідж-портрет» звернімося до висловлювання англійської письменниці Поллі Берд: «Ваш імідж – це сприйняття вас іншими людьми. Він – загальна картина вашої особистості в очах навколишніх (курсив наш. – Т.Д.). Вона складається з того, як ви дивитесь, говорите, одягаєтеся і дієте, відображає ваші здібності й моральні якості, позу й рухи тіла, аксесуари й оточення, компанію, до якої ви належите, й т. ін. Тож, який би імідж ви не прагнули показати світу, він передусім повинен бути віддзеркаленням вашої внутрішньої сутності та міцно базуватися на ній» [2, с. 8].

Зазначене дає підстави підтримати запровадження терміна «імідж-портрет» до наукового поля педагогічної науки та інтерпретувати його як типовий соціально-психологічний портрет представника педагогічної професії (в нашому дослідженні – вчителя початкової школи).

За основу «імідж-портрета» візьмемо словесний опис учителя з позитивним іміджем. Такому педагогу притаманні: «риси власної гідності, самоповаги, відповідальності за себе й інших, висока професійна самооцінка, потреба в самореалізації, гнучкість у пошуку творчих альтернатив у педагогічному процесі. Він характеризується здоровим, доглянутим зовнішнім виглядом, активною громадянською позицією, загальною культурою та педагогічною майстерністю. Такого педагога вирізняють: гарний настрій, турботливість, тактовність, душевність, доброзичливість, привітність, розумна вимогливість, справедливість, поблажливість, неупередженість, обережність, людяність, чутливість, делікатність, толерантність і самовладання, а також візуальна привабливість, охайність, шляхетність, ввічливість, вишуканість у манерах, елегантність, гарний смак, чарівність тощо» [6, с. 26–27]. Наведені зовнішні та внутрішні іміджеві характеристики в цілому складають імідж-портрет ідеального вчителя.

Під час проведення анкетування серед студентів першого курсу факультету педагогіки та психології (спеціальність «Початкова освіта») у Кіровоградському (Центральноукраїнському) державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка ми ставили за мету дослідити, як уявляють свою професійну роль майбутні педагоги на початку навчально-професійної діяльності. У зв'язку з цим застосували метод візуалізації уявних очікувань – звернулися до студентів з проханням назвати ті якості вчителя, яких, на їхню думку, очікують учні початкових класів, батьки та адміністрація школи (у такий спосіб прагнули виявити, які особистісні та професійні якості є для студентів визначальними на шляху оволодіння обраною професією). Цей метод спирається на застосування базових термінів – «соціальні очікування» та «візуалізація».

Соціальні очікування, або **експектації** (англ. *expectation* – очікування) – норми й вимоги соціального оточення, які постають перед людиною на певному етапі життя та спрямовують її до освоєння необхідних соціальних ролей. Соціальні очікування охоплюють: 1) усвідомлення людиною того, які форми поведінки очікують від неї інші; 2) передбачення можливих реакцій оточення на її поведінку; 3) прийняття людиною тих вимог, які постають щодо неї у зв'язку із соціальним статусом. Соціальні очікування мають важливе значення для процесу саморегуляції особистості.

Візуалізація (від лат. *visualis* – зоровий) – здатність людини подумки відтворити різноманітні життєві ситуації (реальні та уявні) або візуалізувати будь-яку інформацію різними способами. Завдяки візуалізації людина підготовлена до того, що змодельовані нею уявні події набувають реального втілення. Аналіз можливих шляхів, що орієнтують до здійснення бажаного, допомагає людині досягти мети з набагато меншими моральними й матеріальними затратами.

Отже, ми залучили студентів до створення віртуального (ідеального) образу професії вчителя початкової школи. Пізніше ми згрупували запропоновані студентами риси та визначили топ-5 провідних характеристик учителя початкової школи, які склали рейтинг соціальних очікувань суб'єктів освітнього процесу та дали змогу створити уявний «імідж-портрет» учителя.

Зокрема, студенти-першокурсники вважають, що учнів початкових класів має навчати добрий, привітний, освічений та вихований учитель, який буде їх любити, розуміти; вмітиме жартувати, а на його уроках завжди буде цікаво (у професійному розумінні – це вчитель-гуманіст, вчитель-майстер, творчий учитель).

Імідж-портрет учителя очима учнів

1. Гуманістичні якості (44,9%);
2. Морально-етичні якості (28,6%);
3. Інтелектуальні якості (12,2%);
4. Емоційні якості (10,2%);
5. Творчі якості (4,1%).

Батьки учнів, на думку студентів, очікують від учителя, насамперед, вияву гуманістичних якостей, якими вони вважають любов і повагу до дітей, доброзичливість, чуйність, лояльність, розуміння дитячих проблем. Вони також сподіваються, що наставник їхніх дітей буде людиною вихованою та освіченою, прогнозують наявність у нього високоморальних рис особистості. Для батьків не менш важливо, щоб учитель був професіоналом.

Імідж-портрет учителя очима батьків

1. Гуманістичні якості (32,9%);
2. Морально-етичні якості (25,7%);
3. Професійні якості (20,6%);
4. Інтелектуальні якості (11,9%);
5. Ділові якості (8,9%).

Цікавим є припущення студентів про те, що адміністрація школи здатна високо оцінити ділові (дисциплінованість, пунктуальність, старанність, відповідальність, вимогливість) та вольові (активність, ініціативність, наполегливість, упевненість, сміливість) якості сучасного вчителя. Серед професійних якостей було названо компетентність, професіоналізм, а також комунікабельність і комунікативність як характеристики педагогічного спілкування.

Імідж-портрет учителя очима адміністрації

1. Ділові якості (28,9%);
2. Морально-етичні якості (23,7%);
3. Професійні якості (18,7%);
4. Вольові якості (16,9%);
5. Інтелектуальні якості (11,8%).

Отже, результати опитування показали, що майбутні вчителі по-різному бачать себе «очима учнів», «очима батьків» та «очима адміністрації». Прикметно, що студенти називали лише ті риси, які характеризують позитивний образ педагога (припускаємо, що більшість із них послуговувалися образом реального учителя, який навчав їх у початковій школі та з яким спілкувалися їхні батьки, а також фрагментарними спостереженнями за діяльністю

шкільної адміністрації). При цьому їхні уявлення обмежувалися, в основному, традиційними морально-етичними та професійними якостями, серед яких, на жаль, не згадано провідних рис успішного та конкурентоспроможного вчителя – презентабельного зовнішнього вигляду, здорового способу життя, професійної мобільності тощо. Пояснимо це недостатністю базових знань із циклу психолого-педагогічних дисциплін (зокрема, усвідомлення особливостей педагогічної професії) та браком елементарного педагогічного досвіду, якого студенти набувають під час педагогічної практики.

У зв'язку з цим вважаємо доцільним під час професійного навчання ознайомити студентів із сутністю особистісно-професійного іміджу вчителя та спрямувати їх до створення ефективного самоіміджу.

Особистісно-професійний імідж – комплексна характеристика учителя, що інтегрує в собі його особистісні та професійні якості. Вважають, що особистісно-професійний імідж функціонує завдяки дії зовнішніх і внутрішніх чинників. До перших належить зовнішня привабливість – не лише вроджена, а й та, якої набуває вчитель шляхом професіоналізму, загальної культури, управління поведінкою, вміння самовдосконалюватися, стежити за собою. Роль внутрішніх чинників виконують: наявність у вчителя високого життєвого тону, який виявляється у виваженості, манері спілкування, стриманій реакції на життєві труднощі, толерантності; вміння приховувати нездужання, незадовільний стан здоров'я, погані настрої, внутрішній дискомфорт [6, с. 26].

Обсяг статті не дає змоги сповна схарактеризувати змістове наповнення імідж-портрета вчителя початкової школи. Тож обмежимося питанням візуальної привабливості (як зазначалося, студенти не вказали цієї якості учителя як професійно значущої).

Перше враження про людину (позитивне чи негативне) зазвичай складається на основі сприйняття її візуального образу. За даними психологічних досліджень, зовні привабливі люди легше домагаються симпатій навколишніх. *Візуальна привабливість* – це не лише досконалі фізичні дані, а й зовнішні вияви внутрішніх – загальнолюдських та професійних якостей особистості [5].

Загальне сприйняття особистості вчителя, формування довіри або ж недовіри до його слів починається з враження, створеного його зовнішнім виглядом, сталими категоріями якого є: фізичний вигляд (обличчя, постава й типові пози, хода, голос); оформлення зовнішності (одяг, зачіска, прикраси); засоби виразної поведінки (доброзичливість, привітність, комунікабельність, організованість, стриманість тощо).

Візуальна привабливість (*візуальність*) виявляється в здатності вчителя привертати увагу учнів насамперед одягом і манерою одягатися. Загальновідомо, що одяг учителя має виховне значення. Існують психолого-педагогічні, етико-естетичні

вимоги до цього складника зовнішнього вигляду педагога, як-от:

- підпорядкування кожної деталі одягу головному завданню – реалізації виховної функції професійної діяльності;
- індивідуальний підхід до одягу з урахуванням віку, статі, особливостей фігури, виконання професійних функцій (керівник, учитель початкових класів, учитель фізичної культури тощо);
- елегантність, гармонійність, завершеність, дотримання ділового стилю з урахуванням сучасних модних тенденцій;
- естетична виразність, гармонійність, стриманість і почуття міри, підпорядкування цьому всіх елементів: кольору, фасону, фактури тканини, фурнітури, прикрас тощо;
- зручність і гігієнічність одягу з урахуванням специфіки виконання професійних операцій: писати на дошці, працювати з демонстраційним матеріалом, нахилитися, ходити між рядами тощо;
- охайність, чистота одягу незалежно від погоди, місця проживання вчителя (сільська місцевість, віддаленість житла вчителя від школи тощо);
- систематична робота вчителя над виробленням свого стилю одягу через уважне ставлення до своєї зовнішності, аналіз і зіставлення зовнішнього вигляду своїх колег, дикторів телебачення, акторів, випадкових перехожих тощо.

Вплив учителя на учнів залежить від того, наскільки привабливим є його образ та чи викликає до себе довіру дітей. Саме тому візуальна привабливість є професійно значущою рисою вчителя.

На завершення наших міркувань про імідж-портрет учителя наведемо декілька оригінальних висловлювань, з якими не зайве ознайомитися кожному, хто прагне мати презентабельний зовнішній вигляд та досягти професійної успішності.

Усі народи землі оспівають красу обличчя. Багато з того, що створено Творцем, приємне для погляду людського, але краса всіх цих творинь ніколи не зможе замінити красу обличчя, бо радість від споглядання ніколи не зрівняється з радістю, що охоплює людей від вигляду красуні або красеня. Якщо ж цей високий дар краси прийшов до людини з доброю вдачею, то людина ця люба Господу та мила людям.

Омар Хайям «Притча про гарне обличчя»

Так, нас видають сукні й капелюхи, які ми носимо, все, чого ми торкаємося й у що вдягаємося. Ну, а хто вмів бачити, то своїм одягом, своїм способом життя вони, певною мірою, залишають інформацію й про них самих. Вони говорять привселюдно про своє внутрішнє «я», про свої смаки й моральні принципи, про свою енергію або апатичність, про професію, устрій життя, про свою сміливість і правду. Отже, жіноче вбрання – це не порожнє явище, воно говорить багато про що.

Магі Руфф «Філософія елегантності»

Витонченість – це поза, найпридатніша для того, щоб жест був досконалим, крок упевненим, а ваш ближній відчув до себе повагу. Витонченості досягають, коли людина відкидає будь-яку навмисність та відкриває в собі простоту й стриманість. Що простіша й стриманіша поза, то вона краща. Сніг красивий своєю однobarвністю, море дивовижне тим, що здається рівним. Але і море, й сніг глибокі і знають про це.

Пауло Коельйо «Про витонченість»

Отже, імідж-портрет – це узагальнена характеристика професійних якостей ідеального вчителя. Його значення полягає в тому, що для вчителя-практика він є підставою для самоаналізу, стимулом до професійного та особистісного самовдосконалення, а для майбутнього вчителя – еталоном для наслідування, приводом для роздумів про свою роль у професії та перспективи професійного зростання.

У проведеному дослідженні акцентуємо увагу на багатоаспектності та міжпредметності поняття «особистісно-професійний імідж». Подальші наукові розвідки пов'язуємо з розширенням можливостей застосування означеного феномена в проблемному полі педагогічної науки та модернізацією змісту особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Література

1. Бернс Р. Развитие Я – концепции и воспитание / Р. Бернс; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1986. – 422 с.
2. Берд Полли. Продай себя! Эффективная тактика улучшения вашего имиджа / Полли Берд; пер. с англ. Т. А. Сиваковой – Мн.: Амалфея, 1997. – 208 с.
3. Воронова М. Ю. Сучасна портретистика. Проблема жанру / М. Ю. Воронова // Наукові записки Інституту журналістики. – К., 2002. – Т. 8. – С. 145–149.
4. Горчакова В. Имидж: розыгрыш или код доступа? / Валентина Горчакова. – М.: Феникс, 2011. – 252 с.
5. Довга Т. Я. Візуально-комунікативні характеристики особистісно-професійного іміджу вчителя / Т. Я. Довга // Наукові записки. – Вип. 141. Частина II. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВЦ КДПУ, 2015. – С. 175–179.
6. Довга Т. Я. Імідж сучасного вчителя: Навч.-мет. посіб. / Т. Я. Довга. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – Кіровоград: ПП «Ексклюзив-Систем», 2015. – 146 с.
7. Лихачёв Д. С. Письма о добром и прекрасном. Письмо тридцать второе «Понимать искусство» / Д. С. Лихачёв. Сост. и общая ред. Г. А. Дубровской. – Изд. 2-е, доп. – М.: Дет. лит., 1988. – С. 130–143.
8. Перельгина Е. Б. Имидж как феномен intersubjectного взаимодействия: содержание и пути развития: дис. ... докт. психол. наук по спец.: 19.00.05, 19.00.13 – Психология развития, акмеология. – М., 2003. – 697 с.
9. Симонова И. Ф. Педагогика имиджа: Монография / И. Ф. Симонова. – СПб.: Ультра-Принт, 2012. – 304 с.
10. Ушакова Н. В. Имиджология: учебное пособие / Н. В. Ушакова, А. Ф. Стрижова. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К^о», 2009. – 280 с.

Анотації

Тетяна ДОВГА

Імідж-портрет учителя початкової школи: візуалізація професійних вимог та соціальних очікувань

Статтю присвячено проблемі професійної підготовки вчителя. Розкрито зміст поняття «імідж-портрет». Окреслено роль професійних вимог та соціальних очікувань у створенні узагальненого імідж-портрета майбутнього вчителя початкової школи.

Ключові слова: імідж-портрет, професійні риси, особистісно-професійний імідж, соціальні очікування, майбутній учитель, початкова школа.

Татьяна ДОВГА

Имидж-портрет учителя начальной школы: визуализация профессиональных требований и социальных ожиданий

Статья посвящена проблеме профессиональной подготовки учителя. Раскрыто содержание понятия «имидж-портрет». Очерчена роль профессиональных требований и социальных ожиданий в создании обобщенного имидж-портрета будущего учителя начальной школы.

Ключевые слова: имидж-портрет, профессиональные черты, личностно-профессиональный имидж, социальные ожидания, будущий учитель, начальная школа.

Tetyana DOVGA

Image-portrait of an elementary school teacher: visualization of professional requirements and social expectations

The article is devoted to the teacher's training. The content of the concept of «image-portrait» was determined. The role of the professional requirements and social expectations in creating a generalized image-portrait of the future elementary school teacher was defined.

Keywords: image-portrait, professional features, personal and professional image, social expectations, future teacher, elementary school.